

Kik viseltek feketeszűrt a kolozsvári Hóstátban? Száz esztendeje is elmúlt annak, hogy a Mezőség felől jöve egy vándor telepedett meg Kolozsvár gyéren lakott Kül-Magyar-utcai hóstátjában. Sokan észre sem vették érkezését, de akik megismerték, azok sem sejtették előre, hogy egy-két évtized múlva belőle egy dús hajtású hóstáti család fog kinőni. Tárkányi Györgynek hívták az új jövevényt, megalapítóját annak a neves múltú Tárkányi-családnak, melynek minden tagja új színnel, érdekes tartalommal gazdagította a régi Hóstát életét. Nem fölszaporodott vagyonuk, híres gazdagságuk nyomában járó tekintély emelte fel a család nevét, hanem érdekes természetükért és apró fucesaságukért voltak sokat emlegetett, jellegzetes alakjai a kolozsvári Hóstátnak.

A megtelepedett Tárkányi György hóstáti leányt vett feleségül. Házasságukból négy fiú- és három leánygyermek született. Így mindjárt kezdetben hét ágra szakadt a Tárkányi-család, s közülük a négy fiúból négy külön nemzetség fakadt. A nemzetségeket a Tárkányi-fiúk csúfnevével különböztették meg egymástól. A *húszár* nemzetség attól a Tárkányi fiútól származott, aki az 1840-es években huszárként szolgált a hazát. A *kiráj* nemzetsége a legifjabb Tárkányitól eredt. Csúfnevét azért kapta, mert a legkisebb lévén a fiútestvérek között, otthon jól bántak vele, jó dolga volt, akár egy királynak. A *lájbiváros* nemzetség neve a hóstátiak korai polgáriasságát bizonyítja. Volt ugyanis a testvérek között egy, aki már legénykorában megunta a szántást-vetést, a sokféle mezei munkát. Polgári foglalkozásra tért, szabó lett belőle. Bár ügyes *puszlit* készített s a lájbijairól messze vidéken híres volt, a többi hóstátiak nem vették jó néven sorukból való kiválását. Negyediknek a *lobogós* nemzetségét kell megemlítenem. Nevét válligérő hajától kapta, melyet fején *fűsűvel* leszorítva, lobogósan viselt. A családnak egy ötödik ága is alakult. Alapítóját, ki nem volt testvére az előbbi négynek, nagy hasa miatt *pohósnak* nevezték. Így lett utódaiból *Pohós* nemzetség.

A külön nemzetségtudat minden időben élénken élt a Tárkányi-család tagjaiban. A századforduló táján, mikor népességük delelőjén állottak, még akkor is pontosan számontartották azt, hogy ki melyik nemzetséghez tartozik. De ez a tudat sohasem fejlődött ki annyira, hogy egy-egy tartozásuk érzése elhomályosodjék s az egység megbomoljék az egyes ágak között. A vérségi rokonság összetartó ereje jobban-rosszban egy táborba fogta őket. Talán szoros összefogódzásuknak tulajdonítható, hogy bármennyire is elkeveredtek a régi hóstátiak között, bennük nem oldódtak fel teljesen. Életük minden megnyilvánulásának volt egy különös vonása, mely valamennyire elválasztotta őket Hóstát többi lakóitól. Így volt politikai felfogásukkal is. Ugyanis a múlt század második felében élő hóstátiak csaknem kivétel nélkül a *balpárt* oldalán állottak. Az öt Tárkányi nemzetség ellenben, közeli rokonságával együtt, a *joppárthoz* csatlakozott. Az ellenzéki szellemű hóstáti gazdák ezért erősen nehezíteltek rájuk: úgy érezték, hogy az uraknak akarnak hizelegni, a joppárthoz való csatlakozásukkal megtagadják az igazságot. *Ety kicsit kezét foktak az urakkal* — mondta jellemzésükre adatközlőm, a ma élő legöregebb gazda.

Ebben az időben, a kolozsvári Hóstátban általánosan el volt terjedve az abaposztóból készült piros virágú szűr viselése. Talán véletlenül történt, vagy a Tárkányiak különöködésének tulajdonítható, hogy ők ebben is különböztek gazdatársaiktól. Szűrüket a piros szín helyett fekete posztóból készült minták ékesítették, belső felét pedig piros bélés borította be. Ünnepekkor, mikor a férfinem szűrét magára öltötte, már pusztá rátekinéssel fel lehetett ismerni a joppárti Tárkányi-család tagjait. Mert ezidő tájban más nem vette volna fel a feketeszűrt, már csak azért sem, nehogy az ellenlábás párt hóstáti tagjának tekintsék. A balpárti érzelmű Hóstátban kevés embert

kecsegtethetett a feketeszűr viselése, mikor széltében-hosszában az a hír járt, hogy ezt a szűr-félét a Tárkányiaknak párthűségükért és korteskedésük fizetéseképpen Nagyváradról vették a jobbpárti képviselő urak. Akarva, nem akarva, politikai pártállásuknak így szereztek külső kifejezést a Tárkányi-nemzetségek tagjai. Valószínű, hogy csupán kósza-beszéd a fentebbi hír, mely a feketeszűr meghonosodását így akarja megmagyarázni. A feketeszűr Hóstátban való meggyökerezésének más, sokkal mélyebb okai lehetnek. Viselésének különös jelentést azonban, kétségtelenül a Tárkányi család adott. Ezt fejezi ki az a gúnyvers is, melyet róluk a század végén mondogattak:

*Hűszár, kiráj, lobogós,
Lájbiváros, ety pohós;
Feketeszűrt vettetek,
Döglöt kutyát ettetek.*

Utolsó sora nem éppen étvágykeltő formában emlegeti a jobbpárt választáskor rendezett boros vacsoráit. Így gúnyolták ki a régi hóstáti emberek az új szűrdivatot képviselő társaikat, kik egyszersmind politikai felfogásukkal is szembe helyezkedtek.

A feketeszűr viselése tehát jobbpárti érzelmet, jobbpárti tagságot jelentett a múlt századi Hóstátban. Hosszú ideig még, ennek a belülről jövő érzelmenek külső kifejező eszköze maradt. Amint népesedett a jobbpártiak tábora, akként szaporodtak a feketeszűrű hóstátiak is. Aki áttért a jobbpárt oldalára, az piros virágú szűrét fekete mintájúval cserélte fel. Idővel teljesen kiszorult a piros díszítésű szűr s utoljára mind feketere kerültek. Ma már nehéz lenne eldönteni, hogy a díszítő anyag színváltozásának befejeztekor vajjon a jobbpárti gondolat, vagy csak pusztán a külső megjelenítője, az egyszerűségében nemes feketeszűr hódította meg a lelkeket. Valószínűbb, hogy a piros és a fekete szűr politikai tartalma elsikkadt lassanként, s csupán a forma diadalmaskodott. Az egyetemes ízlésváltozás már az új század eredménye volt. De a szűrviselő napjai már megvoltak számálva. A világháborút követő években végkép megszűnt a szűr élete a kolozsvári Hóstátban.

A ma élő hóstátiak között keresve keresni kell a szűrviselőt maradványait. Csupán egy-két régi házban őrzik még drága emlékként egy-egy feketeszűr egérrágt, kopott példányát. Utolsó emlékei ezek annak a mozgalmas pártéletű időnek, melyre a mai Hóstát legvénebbjei is csak apjuk elbeszéléséből emlékeznek. Magam is Kolozsvár egyik legöregebb hóstáti gazdájától jegyeztem le a fentebb elmondottakat. Talán utolsó volt, ki a sír szájánál állva, megtépasszott emlékezetével e multba visszavezethetett.

Sándor Gábor

Egy adat a kolozsvári könyvkötészet történetéhez. Alighogy megjelentek *Herepei János*nak azok a sorai, melyekben az erdélyi könyvkötészet történetével foglalkozva két, hihetőleg *Hartmann Ehrenfriedt János* kezétől származó kötést ismertet,¹ kezembe került a kolozsvári református kollégium könyvtárának az a RMK. kötete, amely éppen úgy *Pápai Páriz Ferenc* P a x C r u c i s á n a k Telegdi Pap Sámuel nyomdájából 1710-ben kikerült kiadását tartalmazza, mint a Herepei leírásában szereplő kötet. Pápai Páriz e munkája

¹ Az erdélyi könyvkötészet és nyomdászat történetéhez. 1. *Compactor János* deák. EM. XLVII (1942), 472—6 és ErdTudFüz. 143. sz. 35 kk.